

Konu 7: Küresel Ölçekte Politika ve Refah

SHB 232 Sosyal Refah Sistemleri ve Sosyal Politika

Öğr. Gör. Dr. Ezgi ARSLAN ÖZDEMİR

İstihdam ve Çalışma Süreleri (Batı Avrupa Deneyimi)

- Metinde, işsizlikle mücadele kapsamında Batı Avrupa ülkelerinde uygulanan stratejiler ele alınmaktadır:
- Çalışma Sürelerinin Kısaltılması: Çalışma süresini kısaltmanın yeni istihdam yaratıp yaratmadığı tartışmalıdır. Bazı görüşler Almanya'daki istihdam artışını sadece ekonomik büyümeye bağlasa da, metal sektöründe 1984'ten itibaren ortaya çıkan 400.000 kişilik iş artışının bir bölümünün çalışma sürelerinin kısaltılmasıyla ilgili olduğu belirtilmektedir.
- Erken Emeklilik Uygulamaları: Almanya'da 1985 yılında başlatılan 58-60 yaş arası erken emeklilik uygulamasıyla, boşalan işlerin %80'ine işsizler yerleştirilmiştir. Ancak günümüzde sosyal güvenlik sistemlerinin mali yükü nedeniyle hiçbir ülkede erken emekliliğe artık sıcak bakılmamaktadır.

Küreselleşme ve Sermaye Birikim Süreci

- Günümüzde ekonomik yapının ve üretim ilişkilerinin ulusal düzeyden küresel düzeye kayması, sosyal devletin geleceğini tehdit etmektedir:
- Ulus-Üstü Şirketlerin Gücü: Küresel sermaye, ulusal devletlerin denetiminden ve kurallarından kurtulmak için ulus-üstü kuruluşlar aracılığıyla liberal ekonomiyi ve esnek kuralları hayata geçirmektedir.
- Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk: Küresel sermaye birikim süreci, hem ülkeler arasındaki gelir uçurumunu artırmakta hem de ulusal düzeydeki gelir bölüşümünü bozmaktadır. Metne göre, bu süreçte dünyada zenginlik büyürken eş zamanlı olarak yoksulluk da büyümektedir.
- Siyasetin Etkisizleşmesi: Günümüzde her ne kadar özgürlükçü ve demokratik bir söylem hakim olsa da, ulusal düzeydeki siyasetin küresel ekonomik politikaları dengeleme gücü zayıflamıştır.

Siyasal Demokrasinin SınırlarıM

- siyasal demokrasinin vaatleri ile gerçekliği arasındaki çelişki vurgulanmaktadır:

Adaletsizliğin Sürmesi: Siyasal demokrasinin en gelişmiş olduğu ülkelerde bile gelir dağılımındaki adaletsizlik tam olarak giderilememiş ve yoksulluk ortadan kaldırılamamıştır.

İlkesel Beklenti: Tüm yetersizliklere rağmen, siyasal demokrasiden toplumsal eşitliği sağlama ve yoksullukla mücadele etme işlevinin ilkesel olarak hala beklendiği ifade edilmektedir.

Küreselleşme ve Sosyal Politika Üzerindeki Baskılar

- Günümüzde ekonomik kararların ulusal sınırları aşarak küresel bir düzeye kayması, sosyal devletin müdahale alanını daraltmaktadır:

Piyananın Hakimiyeti: Küreselleşme süreciyle birlikte piyasa mekanizması siyasetin önüne geçmiş; devletin dengeleyici ve koruyucu rolü zayıflamıştır.

Sermayenin Hareketliliği: Sermayenin dünya genelinde serbestçe dolaşabilmesi, ulusal hükümetleri sermayeyi ülkede tutmak için vergi indirimlerine ve çalışma standartlarını esnetmeye zorlamaktadır.

Refah Devletinden Geri Adım: Birçok ülkede bütçe açıklarını kapatmak adına sosyal harcamalar kısıtlanmakta ve kamu hizmetleri özelleştirilmektedir.

Uluslararası Kuruluşların Rolü

- Sosyal politikaların küresel ölçekte şekillenmesinde uluslararası kuruluşların stratejileri belirleyici olmaktadır:

Ekonomik Odaklı Kuruluşlar: IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar, özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik borç verme süreçlerinde sosyal harcamaların kısılmasını ve esnek çalışma modellerinin benimsenmesini şart koşmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO): ILO, çalışma yaşamında asgari standartların (çocuk işçiliğinin önlenmesi, sendikal haklar vb.) dünya genelinde uygulanması için çaba harcarsa da, yaptırım gücü ekonomik kuruluşlara göre sınırlı kalmaktadır.

Avrupa Birliği (AB): AB, üye ülkeler arasında "Sosyal Diyalog" mekanizmasını işleterek ekonomik bütünleşmeyi sosyal bir boyutla dengelemeye çalışmaktadır.

Ulus-Ötesi Sendikalaşma ve Emeğin Geleceği

- Emeğin parçalanmış yapısı ve küresel sermayenin gücü karşısında sendikal hareket yeni arayışlar içindedir:

Güç Kaybı: Teknolojik değişim ve esnek istihdam modelleri, geleneksel işçi sınıfı yapısını bozarak sendikalaşma oranlarının düşmesine neden olmuştur.

Ulus-Ötesi Dayanışma: Sermayenin küreselleşmesine karşı emeğin de uluslararası düzeyde örgütlenmesi (küresel sendika federasyonları vb.) bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Sosyal Vatandaşlık Krizi: Sosyal hakların sadece ulusal düzeyde geçerli olması, küresel ekonomide çalışan bireylerin güvencesiz kalmasına yol açmaktadır.

Sosyal Devletin Dönüşümü

- 20. yüzyılın ikinci yarısında altın çağını yaşayan refah devletinin, 21. yüzyılda ciddi bir dönüşüm ve sorgulanma sürecindedir

Seyirci Devlet: Devlet, artık piyasayı düzenleyen bir aktör olmaktan çıkıp, piyasa işleyişine uyum sağlayan bir "seyirci" konumuna geçmiştir.

Yoksulluğun Küreselleşmesi: Dünya genelinde zenginlik artmasına rağmen, bu zenginliğin adaletsiz dağılımı yoksulluğu ve toplumsal dışlanmayı küresel bir sorun haline getirmiştir.

Yeni Bir Uzlaşma İhtiyacı: Sosyal adaletin yeniden tesisi için uluslararası düzeyde etkili sosyal politikaların ve emeği koruyan yeni bir toplumsal uzlaşmanın gerekliliği ifade edilmektedir.

Küreselleşme ve "Ajan" Devlet Anlayışı

- Küreselleşme ve liberalleşme süreci, ulusal hükümetlerin sosyal politika anlayışını ve çalışma ilişkilerine bakışını temelden değiştirmiştir.
- Küresel Dayatmalar: Gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermayeye duyduğu ihtiyaç ve uluslararası piyasa rekabeti, bu ülkeleri çalışanları koruyucu standartları sürekli aşağı çekmeye zorlamaktadır.
- Ajan Olarak Devlet: Ulusal hükümetler, küresel ekonominin dayatmalarını uygulayan birer "ajan" konumuna gelmişlerdir.
- Güç Dengesi Kaybı: Emek ve sermaye arasında denge arayan devlet anlayışından geri çekildiği, devletin tercihini açıkça sermaye ve piyasadan yana yaptığı görülmektedir.
- Sorumluluktan Kaçış: Artık devletin toplumsal güçler arasında dengeli ve uzlaşma sağlayıcı bir rol oynama niyeti de, gücü de kalmamıştır.

Avrupa Toplum Modeli: Bir İstisna Arayışı

- Tüm bu küresel eğilimlere rağmen, Avrupa toplum modeli hala sosyal ortaklık ve uzlaşma çabalarını sürdürme gayretindedir.
- Sosyal Ortaklar (Social Partners): Batı Avrupa geleneğinde devlet; emek ve sermayeyi birer "sosyal ortak" olarak kabul eder ve kararlarda onların görüşlerine başvurur.,
- Sosyal Diyalog: Ortaklık yönetimi uygulamasıyla, tarafların katılımını sağlayacak mekanizmalar (Ekonomik ve Sosyal Komiteler gibi) devreye sokulur.
- Müzakereci Demokrasi: Bu modelde ekonomi politikaları sosyal politikalarla bütünleştirilmeye çalışılır ve "sosyal piyasa ekonomisi" anlayışı öne çıkar.

Küresel Ölçekte Bölgeler ve Ülkeler Arasında Gelir Dağılımı

- Metin, gelir dağılımını sadece bir ülke içindeki sınıfsal bölüşüm olarak değil, aynı zamanda küresel ölçekte bölgeler ve ülkeler arasındaki adaletsizlik açısından da ele almaktadır.
- Dağılımın Kriterleri: Gelir dağılımı; nüfusun %20'lik dilimleri, bölgeler ve üretim faktörleri (emek, sermaye, toprak, girişimci) arasındaki paylara bakılarak ölçülür. Bu veriler bize o toplumdaki "sosyal adaleti" gösterir.
- Tarihsel Birikim: Batı'nın ekonomik üstünlüğü, yaklaşık beş yüz yıl önce Uzakdoğu ticareti ve sömürgecilikle başlayan sermaye birikimine dayanmaktadır.
- Büyüyen Uçurum: 1820 yılında dünyanın en zengin ülkesi ile en fakir ülkesi arasındaki gelir farkı 3 kat iken, bu fark 1913'te 11 kata, 1950'de 35 kata, 1973'te 44 kata ve 1992'de 72 kata çıkmıştır.
- Zenginliğin Yoğunlaşması: Günümüzde dünya nüfusunun en zengin %20'si toplam gelirin %86'sını alırken, en yoksul %20 sadece %1,1'ini alabilmektedir. Bu durum, küresel sermaye birikiminin "zenginliği bir kutupta, yoksulluğu diğer kutupta" topladığını kanıtlamaktadır.

Devletin Yeni Tanımı:

- Bismarck, devletin sadece asayiş koruyan bir kurum değil, aynı zamanda "muhtaç vatandaşların refahını aktif olarak artıran bir iyilik kurumu" olması gerektiğini savunmuştur.

Bu anlayışla; 1883: Hastalık Sigortası 1884: İş Kazaları Sigortası 1889: Yaşlılık ve Malullük Sigortası yasallaşarak modern sosyal sigorta sisteminin temellerini atmıştır.

Küresel Sosyal Politika İhtiyacı

Ekonominin küreselleştiği bir dünyada sosyal politikanın artık sadece "ulusal" kalamaz.

Sınır Ötesi Çözümler: Ulus-ötesi şirketlerin ve küresel sermaye akışlarının yarattığı sorunlar (yoksulluk, güvencesizlik), uluslararası düzeyde "sosyal şartlar" ve standartlar belirlenmesini zorunlu kılmıştır.

ILO ve Dünya Bankası Çatışması: ILO temel çalışma haklarını savunurken, Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların piyasa odaklı yaklaşımları arasındaki denge, gelecekteki sosyal devletin niteliğini belirleyecektir.

Küresel Yoksulluk ve Büyüyen Adaletsizlik

- Zenginliğin sadece ülkeler arasında değil, küresel bir elit tabakada toplanmıştır.
- Yoksulluk Sınırı: Dünyada yaklaşık 1,2 milyar insan günde 1 doların altında, 2,8 milyar insan ise günde 2 doların altında bir gelirle yaşam mücadelesi vermektedir.
- Tüketim Eşitsizliği: Dünyadaki toplam tüketimin %86'sı en zengin %20 tarafından gerçekleştirilirken, en yoksul %20'lik kesim toplam tüketimin sadece %1,3'ünü yapabilmektedir.
- Eğitim ve Sağlık Mahrumiyeti: Yoksul ülkelerde çocukların %25'i beş yaşına gelmeden hayatını kaybetmekte, yetişkinlerin büyük çoğunluğu ise temel eğitim ve temiz su imkanlarından yoksun yaşamaktadır.

Sosyal Şartlar ve Uluslararası Çalışma Standartları

- Küreselleşmenin yarattığı "sosyal damping" (düşük standartlı işçi çalıştırarak haksız rekabet etme) riskine karşı önerilen çözümler şunlardır:
- Sosyal Şart (Social Clause): Uluslararası ticaret anlaşmalarına; çocuk işçiliğinin yasaklanması, zorla çalıştırmanın önlenmesi ve sendikal haklara saygı gibi maddelerin eklenmesi önerilmektedir.
- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve ILO ilişkisi: Gelişmiş ülkeler sosyal şartların DTÖ mekanizmalarıyla denetlenmesini isterken, geliştirmekte olan ülkeler bunun "gizli bir korumacılık" olduğunu savunarak karşı çıkmaktadır.

Sosyal Devletin Geleceği

İlkesel Kararlılık: Sosyal devlet, 20. yüzyılın bir kazanımıdır ve her ne kadar küreselleşme baskısı altında olsa da, insan onuruna yaraşır bir yaşam için vazgeçilmezdir.

Demokrasinin Sınavı: Siyasal demokrasinin başarısı, sadece sandıkla değil, yarattığı sosyal adalet ve yoksulluğu giderme kapasitesiyle ölçülecektir.

Türkiye İçin Dersler: Türkiye'nin "yukarıdan aşağıya" kurulan ve kurumsallaşması zayıf kalan sosyal devlet yapısını, gerçek bir toplumsal uzlaşma ve hak temelli politikalarla güçlendirmesi gerektiğı vurgulanmaktadır.

Kaynaklar

- Koray, M. (2012). Sosyal Politika. İmge Kitabevi
- Şahin Taşgın, N. (2017). Yoksulluk İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler. Nika Yayınevi.
- 6.01.20266.01.202616